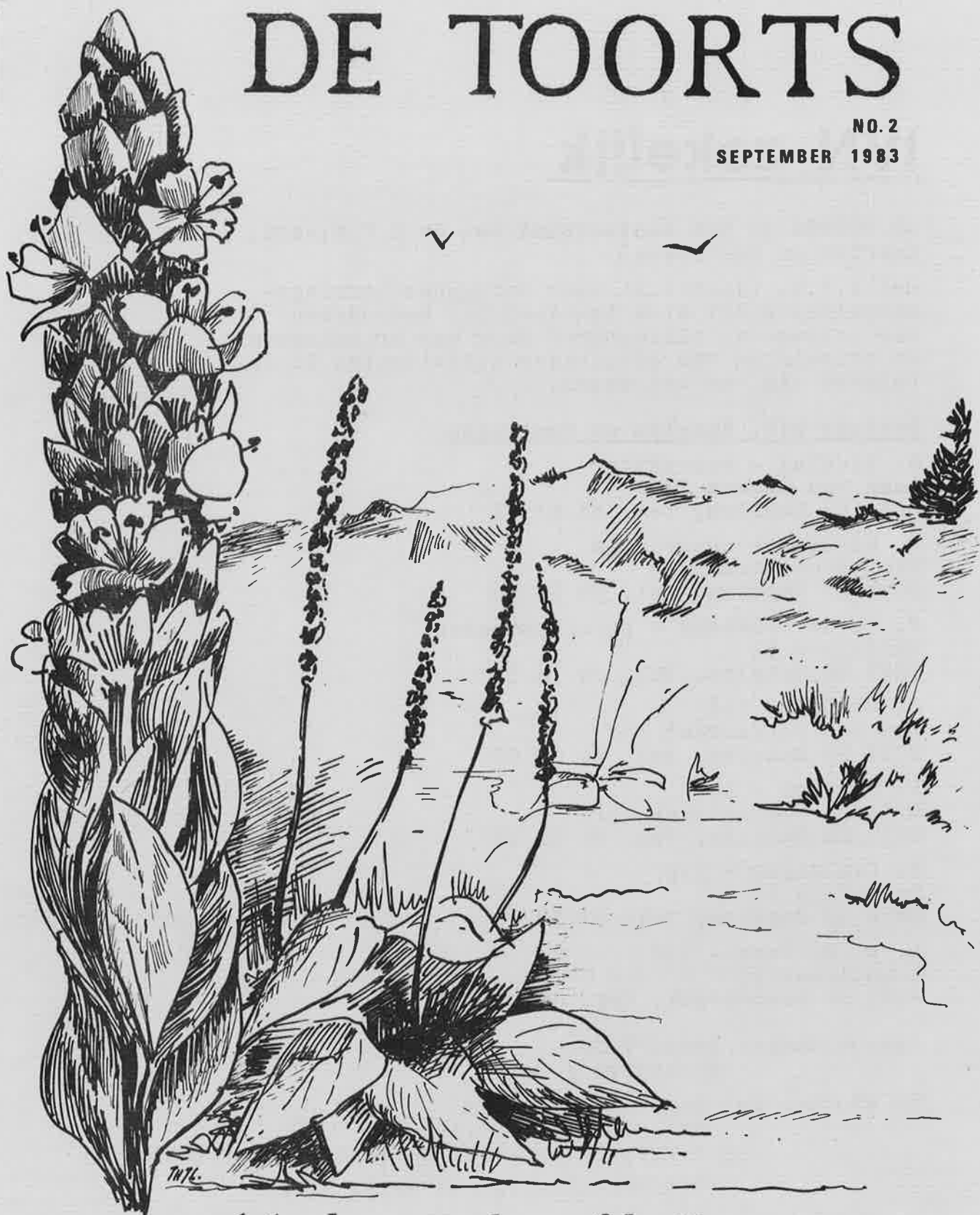


DE TOORTS

NO. 2

SEPTEMBER 1983



contactblad van de afdeling
haarlem en omstreken
van het IVN



1^e JAARGANG

IVN zakelijk

DE TOORTS is het contactblad van de I.V.N.-Afd.
Haarlem en Omstreken.

Het I.V.N. (Instituut voor Natuurbeschermings-
educatie) stelt zich ten doel het bevorderen
van natuur- en milieubesef door het organiseren
en stimuleren van educatieve activiteiten in de
ruimste zin van het woord.

Bestuur Afd. Haarlem en Omstreken

M. Nicolai - voorzitter
Laan van Angers 74
2034 CJ Haarlem, tel. 33 63 21

M. Horeman - secretaris
Nic. Beetsstraat 12
2032 LV Haarlem, tel. 35 26 66

P. Peeters-Schenk - penningmeester
Delftlaan 71
2023 LC Haarlem, tel. 26 34 36

J. Cronau - lid
Van het Hoffstraat 113
2014 RC Haarlem, tel. 24 09 00

P. Horeman - lid
William Boothstraat 151
2037 SE Haarlem, tel. 34 51 31

M. Daalmeyer - lid
Saeftinge 67
2036 GZ Haarlem, tel. 33 39 09

L. v. d. Berg - lid
Schoollaan 10
2121 GG Bennebroek, tel. 02502- 74 25

Jaarbijdrage: leden f 20,-
donateurs f 25,-

Te storten op: Rabobank, Haarlem
rek.nr. 38.94.03.407
t.n.v. I.V.N.-Afd. Haarlem en Omstreken
Girorekening van de bank: 11109

Redactie van DE TOORTS

J. Cronau jr.
R. Hoogstraten
Th. Litjens
G. Peeters

Redactie-adres: Postbus 224, 2000 AG Haarlem

inhoud

• Jagen, natuurlijk?!	2
• Rol van de jacht	2
Over de contactavonden gepraat	8
Opmerkelijke notities	10
Ledenlijst (aanvullingen, wijzigingen)	12
De kleine-dierendag en nog wat	13
Gidsencursus	14
Groene vraagtekens	14
Themadag	16
Schotse hooglanders	18
Knutselhoekje	19



van de redactietafel

Terug van de vakantie, uitgerust en wel (altnans de meesten van ons) gaan wij er net als u weer met volle moed tegenaan. Voor u dus weer een nummer boordevol nieuws, wetenswaardigheden enne ... om niet te vergeten een volle agenda najaarsactiviteiten.

Verder is er een artikel gewijd aan de jachtdiscussie. U weet wel: het eeuwigdurend "welles en nietes" over het nut van de jacht (over de sportjacht zwijgen we maar) en het kunstmatig in stand houden van het evenwicht in de fauna.

Ook uw mening hierover telt. Schrijf die eens op. Wie weet, misschien levert uw bijdrage nieuwe gezichtspunten op in de discussie. Trouwens, ook al uw andere pennevruchten op het gebied van de natuur of van het verenigingsleven zijn welkom. Onze kopijbus is geduldig en er kan nog meer bij. Ons redactie-adres is p/a R. Hoogstraten, Postbus 224, 2000 AG Haarlem.

Kopij inzenden vóór 31 oktober '83

Jagen, natuurlijk?!

In deze rubriek willen we verscheidene voor- en tegenstanders van het huidige jachtbeleid aan het woord laten komen. Ook leden van de afdeling zijn van harte welkom om hun mening uiteen te zetten of reacties te geven.

Het is de bedoeling dat de IVN-leden voor zich een mening kunnen vormen en dat wij later gezamenlijk in een vergadering van de afdeling ons standpunt bepalen met betrekking tot de jacht.

Waarom het IVN meent dat op zijn weg ligt een uitspraak over de jacht te doen, is uitgelegd in het februarinummer 1982 van het tijdschrift "Mens en Natuur". Het is aan te raden dit artikel "Discussiestuk over de jacht" (nog eens) door te lezen. Het betreft hier het concept-standpunt van het IVN-bestuur. De daarin voorkomende uitspraak (vrij naar Nijkamp): "Jacht en visserij zijn één pot nat: de mens meent het recht te hebben zich te amuseren ten koste van ongerief, pijn of zelfs de dood van het dier", dient ons tot nadenken te stemmen. Is sportvisserij niet een onderdeel van de sportjacht? Is het dan juist dat het IVN in afwachting van een standpunt over de jacht zijn medewerking verleent aan een Teleac-cursus sportvissen?

De eerste spreker die de rij opent, is Hans Brouwer van de Stichting Kritisch Faunabeheer (SKF). Hij schrijft regelmatig in het SKF-blad Argus.

Reacties kunnen gestuurd worden naar het redactie-adres: p/a Rob Hoogstraten, Postbus 224, 2000 AG Haarlem.

J. Cronau



S.K.F.

ROL VAN DE JACHT IN EEN MOREEL EN WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD FAUNABEHEER

Ons land kent vele wetten en regels die ervoor moeten zorgen dat alles in de natuur en het milieu op rolletjes loopt. Als het om dieren gaat, kennen we de nuttige dierenwet, de vogelwet, de jachtwet, de wet bedreigde, uitheemse diersoorten...

De jachtwet schrijft voor op welke dieren er gejaagd mag worden en in welke periode. Tevens bepaalt deze wet met welke technieken er gewerkt mag worden. Met alle in de jacht-

wet genoemde dieren zijn we er niet. De minister van Landbouw en Visserij kan nl. een aantal vogelsoorten uit de vogelwet (een beschermende wet) voor twee jaar onbeschermd verklaren, dank zij art. 2. Tot nu toe was de spreeuw vogelvrij verklaard, maar vermoedelijk zal dat ook gebeuren met kok- en zilvermeeuw. Nog zijn we er niet, want in geval van schade kunnen vergunningen verleend worden voor het verdelgen van elders beschermde diersoorten. In 1981 mocht de vlieg-basis Leeuwarden bijvoorbeeld kieviten, scholeksters, wulpen, kok-, storm-, zilvermeeuwen en blauwe reigers doden en de nesten van kieviten, scholeksters en grutto's verstoren. Geruchtmakend waren drie vergunningen voor het afschieten van aalscholvers bij de OVB-visvijvers van Lelystad, zomer 1981. Als we de speciale vergunningen buiten beschouwing laten, komen we voor het seizoen '82/'83 op 35 bejaagbare diersoorten (kok- en zilvermeeuw nog niet meegerekend) in ons land.

Een aantal natuurbeschermers maakte zich nogal kwaad over de gang van zaken rond de jacht. Volgens hen werd meer rekening gehouden met de wensen van de heren "sport"-jagers dan met het natuurbelang. Omdat deze mensen met hun kritiek en ideeën indertijd niet bij de erkende natuurbeschermingsverenigingen terecht konden (een deel van het bestuur van de natuurbeschermingsverenigingen bestond toentertijd uit jagers) richtten zij op 11 december 1975 een nieuwe natuurbeschermingsorganisatie op: de Stichting Kritisch Fauna-beheer. Het doel van die nieuwbakken stichting werd een "moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer".

Sinds 1975 is er heel wat gebeurd. SKF heropende de jachtdiscussie in Nederland met als resultaat dat grote organisaties als Natuurmonumenten en Vogelbescherming jachtkritischer werden. Tolereerde Natuurmonumenten in vroeger jaren de jacht in haar natuurterreinen en verdiende zij daar nog een aardige cent aan, tegenwoordig stelt de vereniging zich anders op. Nu zegt zij: "Géén jacht, tenzij..." Met dit standpunt verklaart de vereniging de jacht in beginsel een slechte zaak te vinden. Men mag pas op jacht (als beheersmaatregel) overgaan als er echt geen andere oplossing is.



SKF is medeverantwoordelijk voor de verkleining van het jachttableau; sinds 1975 zijn zomertaling, bonte kraai, roek, kleine rietgans, mantelmeeuw, bokje en eekhoorn van de lijst der bejaagbare diersoorten geschrapt. Al deze goede gebeurtenissen ten spijt heeft SKF haar doel nog

niet bereikt. We zijn nog lang niet zover, dat we kunnen spreken van een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. Daarom is het goed nogmaals de doelstelling van SKF uitgebreid toe te lichten. Daarbij zal ik enige voorbeelden geven van praktijksituaties om de SKF-denkwijze wat toegankelijker te maken. Dit om ook binnen organisaties als het IVN de jachtdiscussie aan te zwengelen c.q. voort te zetten.

Moreel

Kortweg is "eerbied voor het leven" de morele poot van de SKF-doelstelling. Toch zullen we zo nu en dan genoodzaakt zijn dieren te doden of te verjagen als het gaat om ruimte, voedsel en veiligheid voor de mens. Maar zolang het dier geen bedreiging vormt voor ons eigen bestaan, moet het leven in stand gehouden worden. Het doden van dieren is dan en alleen dan aanvaardbaar als het noodzakelijk is voor het functioneren van de mens.

Als ingrijpen noodzakelijk zou zijn, dan hebben we de morele plicht om de schade zo klein mogelijk te houden. Als we ruimte of voedsel voor onszelf moeten opeisen, dan is het zaak om voor vervanging van de verloren gegane voedselgebieden (voor de dieren) te zorgen. Als we kunnen volstaan met het weggagen van dieren, dan doden we ze niet. Als dieren gedood moeten worden, dan doen we dat pijnloos. Binnen de morele opvattingen van SKF is dan ook geen ruimte voor sportjacht. In onze denkwijze is het onbegrijpelijk dat mensen aan het doden van dieren plezier beleven. Volgens ons zijn deze mensen niet normaal. Beheersjacht is de enig mogelijk denkbare vorm van jacht, en deze is pas gerechtigd als de noodzakelijkheid ervan is aangetoond.

Vaardig



De gang van zaken rond de rotganzenjacht op Terschelling het afgelopen voorjaar illustreert de vreemde mentaliteit van jagers jegens dieren. Eindelijk was het dan gelukt vergunningen voor de jacht op deze normaal zwaar beschermde

ganzesoort te verkrijgen. Een ooggetuige schreef: "Op 3 april kon het feest beginnen. Enthousiast betraden de Terschellinger jagers de polders om de rotganzen eens goed schrik aan te jagen. Eindelijk mocht het! De opgekropte emoties ontladden zich en alle regels en afspraken werden vergeten. Er werd vrolijk ~~af~~ op los geknald. De bedoeling van de Terschellinger maatregel was om de rotganzen van de polders weg te jagen om zo schade aan het boerenland te voorkomen. Waarom dan doodschieten als een proef op Texel bewijst dat zonder jacht het ook kan?"

De meest walgelijke vorm van jacht die er denkbaar is, vindt ieder jaar plaats op de Veluwe: de drijfjacht op zwijnen. Bij een drijfjacht gaan drijvers het struikgewas in om met veel kabaal troepen zwijnen op volle snelheid op de jagers af te sturen. De jagers proberen van achter takkenschermpjes de op topsnelheid zijnde zwijnen "neer te leggen". Daarvoor worden dum-dumkogels gebruikt die in contact met het lichaam openbarsten. Eén op de vijf dieren wordt aangeschoten en trekt zich in het struikgewas terug om een langzame, mensonterende dood te sterven. Het gebeurt niet zelden dat zo'n zes weken na een drift levende, uitgemergelde wilde zwijnen worden gevonden met een weggeschoten onderkaak, neus of half doorgeschoten nek. Als deze jacht nodig zou zijn, dan zou het ook humaan kunnen. Vanuit boomhutjes (hoogzitten) kunnen dieren bij drink- of fourageerplaatsen geschoten worden. De dieren staan dan stil en missen is bijna onmogelijk. Voor de jagers is dit echter niet "sportief" genoeg. Nogmaals: als jacht op wilde zwijnen noodzakelijk is. De huidige zwijnenstand is hoog dank zij de bijvoederacties van de jagers. Je begrijpt het al: door voederen fokken de jagers zwijnen voor het jachtgenot.

Als derde punt bij dit hoofdstukje "Moreel" wil ik nog de jagersterm weidelijk noemen. De jagerseer zegt dat een dier pas geschoten mag worden op het moment dat het wegholt of -vliegt. Het dier wordt de sportieve kans gegeven te ontsnappen. Deze weidelijkheid is je reinste dierenbeulderij; het ligt immers voor de hand dat door weidelijkheid de kans op verminking toeneemt en daarmee de kans op onnodig dierenleed.

Wetenschappelijk

De wetenschappelijke poot van de SKF-doelstelling luidt als volgt: "Wanneer de beslissing genomen wordt om de aantallen van een diersoort te reguleren, om bepaalde dieren te doden, te verplaatsen, te verstoren of ziek te maken, of om bepaalde dieren te beschermen, beter te maken of te voeren, dienen deze beslissingen noch op persoonlijke voorkeur of antipathie gebaseerd te worden, doch uitsluitend op kennis omtrent de gevolgen en effectiviteit van mogelijke ingrepen." Alleen op kennis (wetenschappelijke kennis) kan een besluit rationeel genoemd worden en dus weloverwogen en dus juist" (Hugh P. Gallacher, 1976).

· Als het om beheersjacht gaat (sportjacht sluiten we alleen al op morele gronden uit), moeten de volgende vragen centraal staan vóór een beslissing genomen wordt:

- Is regulering noodzakelijk?
- Zo ja, is jacht dan het aangewezen middel?
- Is de uitgeoefende jacht effectief?
- Heeft jacht geen averechtse gevolgen?

Voor alle bejaagbare soorten heeft Norman van Swelm deze vragen zeer gedetailleerd beantwoord. In het kader van dit verhaal lijkt een dergelijk gedetailleerde bespreking te ver te voeren, maar ik verwijs graag naar het artikel van Van Swelm (1979). Met enige praktijkvoorbeelden probeer ik te illustreren hoe weinig doordacht veel beslissingen genomen worden in het voordeel van de jacht.

Veel landbouwschade is te wijten aan slechte voorlichting. Geen wonder wanneer die voorlichting vooral door jagers gegeven wordt. Deze willen maar al te graag hun "sport" bedrijven. Ganzen worden maar al te vaak beschuldigd van landbouwschade. Zeker is dat in een aantal gevallen waar, maar in de meeste gevallen zijn ganzen de landbouw van nut. Ganzen verwijderen het oogstafval en bereiken door hun grazen een betere uitstoeling van het gras/wintergraan. Daardoor veroorzaken ganzen (nadat ze naar het broedgebied vertrokken zijn) juist een betere opbrengst. Bovendien is ganzemest erg goed voor het boerenland.

Op de vraag of jacht het aangewezen middel is om schade te bestrijden, komen we weer op Terschelling terug als voorbeeld. Op Terschelling worden rotganzen met het geweer verjaagd (de bedoeling was om eerst knalapparaten en lichtkogels te proberen, maar dat was men zeer gauw vergeten). Op Texel heerste hetzelfde probleem. Daar kocht men de boerderij Zeeburg aan als alternatief voedselgebied. De rotganzen werden van de andere landerijen verjaagd, zodat ze alleen op Zeeburg kwamen fourageren. Het experiment slaagde ; slechts een enkele keer moest ingegrepen worden. Het bewijs dat doodschieten niet de enig goede oplossing hoeft te zijn. Helaas wordt in (wel of niet terechte) schadegevallen te gauw naar het geweer gegrepen.

Op de vraag of jacht effectief is twee voorbeelden waaruit duidelijk het tegendeel blijkt.

Toename van rattevaarders en gedode bisamratten heeft de opmars van het dier niet verholpen.

Een grootschalige houtduifbestrijdingscampagne in de jaren vijftig en zestig kon niet verhelpen dat de populatie sindsdien verdubbeld is. Jacht was in deze gevallen niet effectief. Nutteloze jacht is pure dierekwelling en dus verwerpelijk.

De vossejacht als middel tegen de verspreiding van rabiës is het voorbeeld om aan te tonen dat jacht zelfs averechtse gevolgen kan hebben. Telkens wanneer de vervolging van de

vos ver-
hevigd
werd,
bleek de
nestgroot-
te en het
aantal en
de versprei-
ding van
hondsdolheid
toe te ne-
men. Nieuwe
vossen ne-
men de open-
gevallen
plaatsen in.
Jacht be-
vordert migra-
tie en migra-
tie bevordert
de versprei-
ding van
rabiës.



Tot Besluit

SKF is geen ongenueanceerde jachttegenstander. Als jacht de enige oplossing zou zijn in een beheersvraagstuk, dan zullen we daar niet tegen zijn; we zouden jacht zelfs toejuichen. Jacht komt echter pas aan bod als alle andere middelen gefaald hebben. Jacht als sport is verwerpelijk; jacht als beheersmaatregel moet voldoen aan de morele en wetenschappelijke eisen; de vier vragen moeten goed onderzocht zijn en eventuele jacht dient humaan te gebeuren.

Het is een kwestie van mentaliteit. De SKF-mentaliteit is de hierboven behandelde morele en wetenschappelijke verantwoordelijkheid, gebaseerd op de ecologische gedachte, d.w.z. dat de natuur zoveel als mogelijk is in staat moet worden gesteld haar eigen boontjes te doppen.

Als allerlaatste voorbeeld in dit artikel een citaat om de jagersmentaliteit nogmaals toe te lichten. KNJV-(Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging)-bioloog Siebenga zei op een ganzensymposium, dat speciaal voor ganzen natuurgebieden veranderd dienen te worden in landbouwgebieden. Zo zouden op zichzelf waardevolle natuurgebieden verdwijnen voor een landschapstype dat we in Nederland al zo vaak tegenkomen. En dit alles met als doel "de ganzen te kunnen blijven zien en blijven bejagen".

SKF is tegen de jacht zoals die op dit moment uitgeoefend wordt!

Hans Brouwer,
Stichting Kritisch Faunabeheer

Over de CONTACTAVONDEN gepraat

In het najaarsprogramma van dit jaar (u treft het in dit nummer aan) zijn weer een paar zogenoemde "soos"-avonden opgenomen, nu echter onder een andere omschrijving, nl. als "contact"-avonden. Waarom is dat dan wel? denkt u misschien. Wel, bij de programmabespreking die we in Thijsse's Hof hielden, kwam uit de bus, dat minstens één, maar waarschijnlijk verscheidene leden aan het begrip "soos"-avond een sfeer verbinden van het nuttigen van opvrolijkende drankjes en dergelijke. Dat nu is natuurlijk niet het geval. Voorop stond en staat bij deze avonden de gedachte aan het sociale contact tussen de mensen van de afdeling en binnen de afdeling; en dat dan natuurlijk in het raam van onze interesses en het doel van het I.V.N., dus in het raam van de natuur en de educatie.

Bij het gesprek dat volgde op de bovengenoemde opmerking is er ingegaan op de achtergrond van het totstandkomen van deze avonden. Het lijkt mij nuttig daarop hier ook nog eens terug te komen, zodat iedereen kan lezen hoe het zit en zitten moet.

Het is niet prettig te merken dat je bedoeling niet overgekomen is. Dat zeg ik zonder enige rancune of wat dan ook, maar wel met een beetje teleurstelling, omdat die bedoeling wél moet overkomen in het belang van de groei van de afdeling naar het aankunnen van het werk en dus in het belang van het werk zelf, want dat is toch de reden van het bestaan van het I.V.N.

Even een overzichtje.

In den beginne hielden we avonden (we spraken wel van kaderavonden) voor leden, donateurs en introducés. We kozen een onderwerp en we vroegen een autoriteit op een of ander gebied om een praatje te komen houden. Na drie keer zakte de belangstelling af. Goed, de autoriteiten waren dikwijls niet erg ingeschoten op het niveau van vrijwel leken die wij, althans ten opzichte van hun autoriteit, zijn, maar dat was naar mijn overtuiging niet de enige oorzaak. We maakten de onderwerpen eenvoudiger en speelden zelf voor autoriteit. De belangstelling bleef matig. We gingen samen met het NIVON avonden organiseren, maar de opkomst bleef minimaal. Op een avond met als onderwerp "Insekten" waren er drie mensen: de twee inleiders en de koffiezetster. We gaven voorlopig de moed op en dachten na.

Toen kwam er een klacht. De klacht betrof het gebrek aan een band tussen de leden, aan saamhorigheidsgevoel, aan gevoel samen ergens mee bezig te zijn, aan inzicht in elkaars kunnen en willen. Er was weinig of niets voor en na de activiteiten. Wie klaar was met zijn wandeling, ging naar huis, en dat is echt wel te begrijpen. Napraten en daarvan leren was er niet

bij. Toen (we waren blijven nadenken) kwam de gedachte aan "soos"-avonden. Een vrije boel, komen en gaan naar eigen inzicht en mogelijkheden, geen aanvangstijd, alleen zaal-open en zaal-dicht. Geen vast onderwerp, veel contact (gepraat) en koffie.

Dat lukte wat beter. De eerste avond was een uitgesproken succes. Toen zakte de belangstelling toch weer wat af. Ik heb het al in de convocatie geschreven. We waren niet ontevreden, maar ook niet echt tevreden.

En toen kwam die opmerking, over drankjes en zo.

We sleutelen door aan de formule van die avonden en we gaan verder met de avonden, maar we noemen ze voortaan contact-avonden. We nemen een hoofdonderwerp per avond. We vragen (voorlopig) geen autoriteiten meer, maar we vragen iedereen over het onderwerp mee te denken c.q. iets in te brengen. We gaan niet precies de hele avond op het onderwerp zitten; er kan best wat anders bij of tussendoor, maar het onderwerp komt tussen half negen en tien uur aan de orde. Wie dus speciaal daarvoor wil komen, weet waar hij aan toe is.

Verder is het de bedoeling dat alles eenvoudig blijft. Er is gelegenheid voor (kleine) projectie in een hoek of zo, dus niet licht uit en iedereen kijken, maar vrij. Er zal mini-microscopie zijn (met microscopen met een vergroting tot 70 x) en er is gelegenheid tot literatuurgebruik. Om te beginnen doen we het natuurlijk met wat er is, maar wie wat mee kan brengen, moet dat vooral doen. En wie een boek eens wil inzien of raadplegen, kan dat voor een volgende avond aan de aanwezigen vragen (bij mij mag het ook per telefoon, maar dan wel een paar dagen van tevoren en omstreeks 6 uur, anders ben ik niet thuis).

Wat vooral moet blijven is het contact, dus het gepraat en de koffie. Wat er vooral bij moet komen is de sfeer en die hangt van u af. Graag tot ziens in de hoop dat er stoelen te kort zullen zijn in Thijsse's Hof. Graag tot ziens in de hoop dat ik er nu in geslaagd ben wel mijn bedoeling over te brengen.

M.C.Horeman

"Wanneer we de uiteindelijke resultaten bekijken van onze activiteiten, is dat helaas niet iets om trots op te zijn. Integendeel. De geschiedenis van de mens op aarde kunnen we kernachtig samenvatten: Van ploeg tot bulldozer - van vuistbijl tot atoombom."

(Uit: Handboek voor opleiding voor natuurgids)

Oostenrijk 5642 m² bos en natuurgebied per inwoner.

Frankrijk 3875 m² bos en natuurgebied per inwoner.

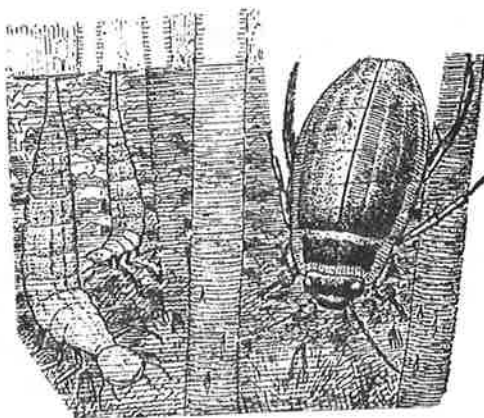
Duitsland 1800 m² bos en natuurgebied per inwoner.

België 1034m² bos en natuurgebied per inwoner.

Nederland... 350 m² bos en natuurgebied per inwoner.

(Uit: Handboek voor opleiding voor natuurgids)

Themadag



Dit wordt een thema over een thema. Een wat kryptische toelichting, zult u opmerken. Goed, wat duidelijker dan. Een opstel over een bijzonder onderwerp op een bijzondere dag. Wat was namelijk het geval? Op zondag 12 juni jl. organiseerde het IVN Haarlem en Omstreken een zogenaamde themadag met als bijzonder onderwerp "Kleine dieren in het water en op het land".

In tegenstelling tot de aanpak van vorig jaar, waarbij de organisatoren er een volledig buitengebeuren van hadden gemaakt, stond hun deze keer een binnen-expositieruimte ter beschikking voor het gehele weekend. Het betrof de boerderij Crayenstein, het informatiecentrum van het recreatieschap Spaarnwoude, grenzend aan het mooie stukje natuur, Vogeleiland geheten, gelegen aan de Machineweg in de Houtrakpolder.

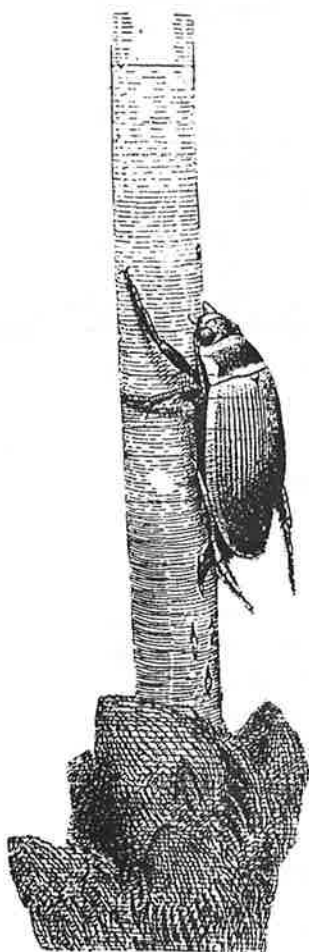
Binnen in de expositieruimte hadden de organisatoren met veel zorg en toewijding een keur van kleine dieren tentoongesteld. Ik noem maar even: bloedzuigers, aaltjes, cycaden, bladluizen, spinnen, duizend- en miljoenpoten, kreeftjes, vlinders, rupsen, sprinkhanen, micro-organismen, springstaarten, slakken met en zonder huis, wespen, bijen, hommels, mieren, vliegen, muggen, dazen, haften en gaasvliegen, wormen en amfibieën. Dat is een hele mond vol, maar kijk eens naar de details, dan zie je de prachtigste zaken.

Bijvoorbeeld hoe wormen hun gangen door de aarde graven, waardoor lucht en water gemakkelijker naar binnen kunnen en de structuur van de grond verbeterd wordt.

Het staalblauwe elzehaantje, compleet met het geel-oranje eierenpakket op een elzeblad; twee prachtige argusvlindertjes die klapwiekend steeds hun "argusogen" vertoonden.

In één druppel water uit een vaas bloemen toverde het oog van de microscoop een prachtige verzameling pantoffeldiertjes te voorschijn.

In een klein terrarium een formidabel exemplaar van een wijngaardslak en daar het wonder van de kokerworm, de larve van de schietmot (zie fig.1). Die larve bouwt een uniek kokertje



van plantevezels of zandkorreltjes en loopt met dat kokertje om het achterlijf in het water rond (zie fig.2). Boeiend om de opbouw van zo'n kokertje onder de microscoop te bewonderen. Geestig ook was het om te zien hoe kleine kinderen, die nauwelijks boven de tafel uit konden kijken, op hun tenen stonden op een omgekeerd kratje en door de microscoop keken, zich verbazend over wat ze daarin zagen.

Zo zou je nog pagina's kunnen vullen over al het schoons, dat wij in onze directe nabijheid hebben, maar dat we moeten leren zien bij het kijken.

Een keur van prachtige dia's over insecten werd doorlopend vertoond in een geïmproviseerd bioscoopzaaltje.

Van de bezoekers die wat confuus geworden waren van die vele levensvormen op een schaal van slechts een fractie van een mensenlengte, konden de rechtgeaarde wandelaars buiten genieten van een tintelend frisse en zonnige zomervondag, die uitnodigde tot het meemaken van een rondleiding langs schaduwrijke en zonnige paadjes van het Vogeleiland.

Op die wandeling schieten honderden wolfsspinnen voor je voeten weg tussen de houtspaanders op de paden. Kluten in hun zwartwitte pracht lopen maaiend met hun kromme snavels door het ondiepe water van de polderslootjes, op zoek naar voedsel. Hoe uitbundig en prachtig staan de soms meer dan een meter hoge bossen moerasandijvie aan de slootkant, een wonderlijk mooie composiet met zijn heldergele bloemen met donker hart.

Zittend in een rietkraag, geduld en rust bewarend, kon je de kleine karekiet horen en zien. Even verderop het prachtige roomwitte pijlkruidkers in bloei, behorend tot het geslacht kruidkers met in Nederland nog andere zeldzame tot zeer zeldzame familieleden. Dan weer werd de aandacht een paar seconden gevangen door het vliegbeeld van de koekoek en in de slootjes de meerkoet met zijn met rode dons op de kop uitgedoste jongen.

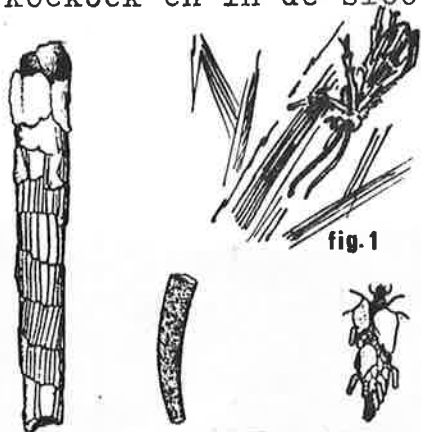


fig.2 Kokertjes van de kokerwormen

Wat een vormen, wat een boeiende zaken, die als het ware vanzelf binnen je gezichtsveld komen. Jammer dat alle zorg, energie en moeite van de organisatoren niet aan meer bezoekers kon worden besteed. Het viel wat tegen met het bezoek, maar dat lag zeker niet aan het gebodene, noch aan het weer. Ga er een volgende keer eens naar toe. Zie het programma in de Toorts.

Dank aan de organisatoren; het was een schone dag.

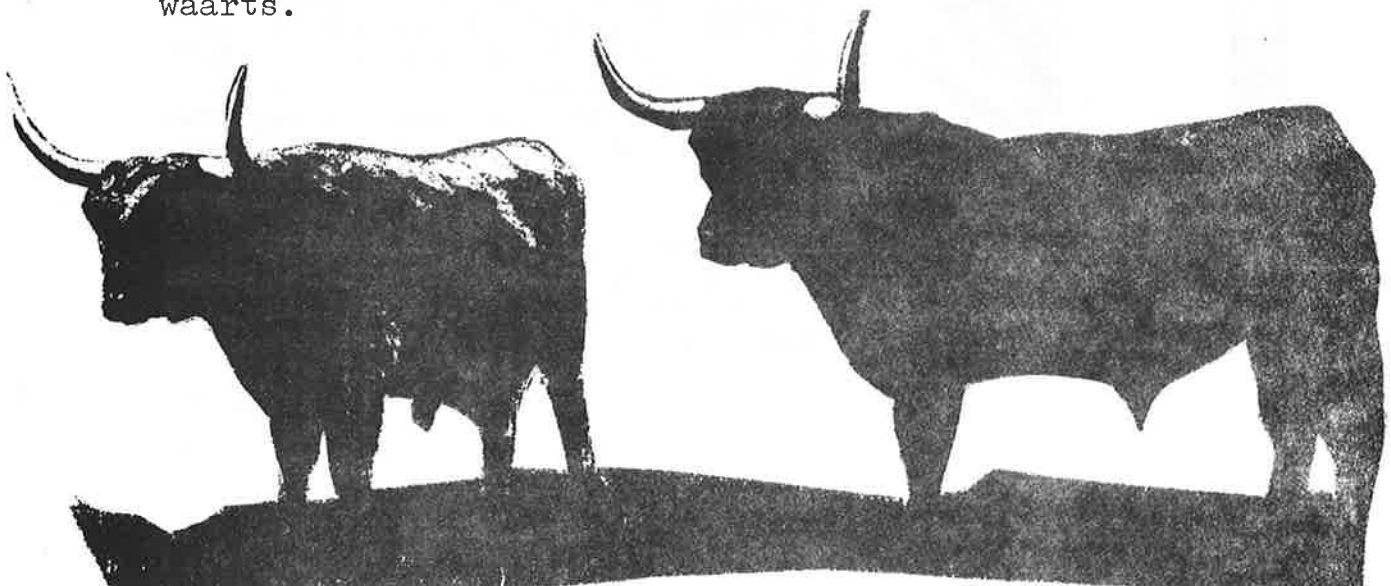
Th. J. Litjens

Voor kinderen door kinderen

1. SCHOTSE HOOGLANDERS

Dinsdag 21 juni ging klas 6 van de Bosch-en-Hovenschool op werkweek in Hall (vlak bij Eerbeek). Er was op school afgesproken dat we dinsdagavond met een groepje kinderen naar de Imbosch zouden gaan. Om 7 uur vertrokken we met + 15 kinderen op de fiets richting Arnhem. Nadat we een half uur heuvel op heuvel af waren gefietst, kwamen we een IVN-gids tegen die met ons een rondwandeling ging maken. (Het was de broer van mevrouw Kalden.) Na nog 5 minuutjes gefietst te hebben op mul zand kwamen we bij een punt waar we ons splitsten in twee groepen. De begeleiders kregen een kaart en met één groep zou de IVN-gids meelopen die we ontmoet hadden. We zouden alle twee dezelfde route lopen, maar de ene groep begon, waar de andere zou eindigen. Wij liepen met de meneer mee die er het meest van af wist. Nadat we een eindje gelopen hadden, kwamen we in een omheind gebied waar Schotse hooglanders leefden. Na een tijdje zagen we elf van die dieren samen met een mevrouw, die deze dieren moest observeren (tellen hoeveel keer ze herkauwden, hoeveel keer ze een hap namen in één minuut, enz.). Deze mevrouw zou de hele nacht bij de beesten blijven. Ze deed dit voor een project op de Universiteit van Groningen.

We gingen weer verder en weldra zei de IVN-gids dat hij de andere groep zag. Wij zagen niks en dachten dat hij een grapje maakte. Later bleek dat hij gelijk had en dat de andere groep zich in het gras had verstopt. We hoorden verder dat de anderen een stuk of 15 herten hadden gezien. We vervolgden onze weg en zagen ook op grote afstand een groot aantal herten. Nadat ze uit het gezicht waren verdwenen, gingen we tot het eindpunt. Daar was de andere groep al aanwezig. We bedankten de gids en vertrokken op de fiets. Dat ging lekker hard, want alles was heuvel afwaarts.



Toen we thuis kwamen, was het eerste dat we deden: water drinken.

Al met al was het een prachtige wandeling.

Gert Bos
Jan-Willem
Adrian
(Bosch-en-Hovenschool
klas 6)

2. **k**NUITSELHOEKJE

Hallo!

Op deze bladzijden wil ik laten zien wat je kunt doen met dingen die je gewoon buiten kunt vinden. Zoals bijvoorbeeld: stenen.

Stenen kun je vast wel bij je in de buurt vinden. In het bos, op straat of op het grindpad.

Heb je wel eens gezien hoeveel verschillende soorten stenen er zijn? En hoeveel kleuren?

Puntige stenen.

Ronde stenen.

Stenen met een gat.

Stenen met verschillende laagjes.

Allerlei kleuren stenen, van wit tot zwart, maar soms ook een beetje groen of rood.

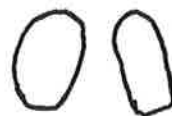
Bakstenen en stoeptegels zijn er natuurlijk ook, maar daar gaat het hier niet over.

Zoek eens een mooie steen op. Ik heb deze gevonden.



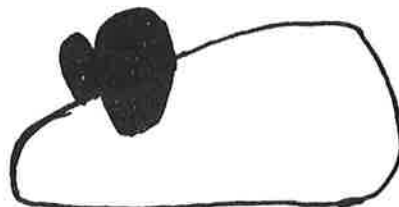
Deze is grijs. Ik vind dat deze steen op een muis lijkt. Maar dan moet hij nog wel twee kleine oortjes hebben van platte, grijze steentjes.

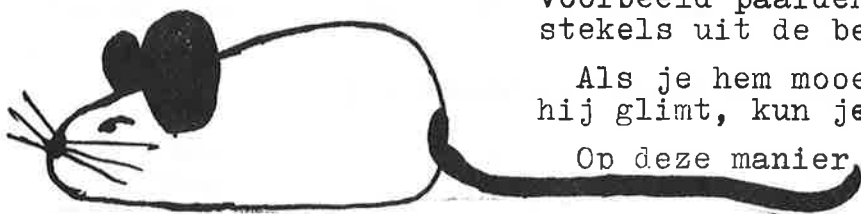
Als je de steen hebt schoongemaakt met een borstel en water, kun je de oortjes erop plakken. Bijvoorbeeld



met velpon. (De steen eerst goed laten drogen.)

Van een draadje wol of een stukje pijperager kun je er een staartje aan maken. Met verf schilder je oogjes en snorharen. Je kunt ook "echte" snorharen maken van bij-





voorbeeld paardehaar of gras of stekels uit de bezem.

Als je hem mooier vindt als hij glimt, kun je hem lakken.

Op deze manier kun je een hele

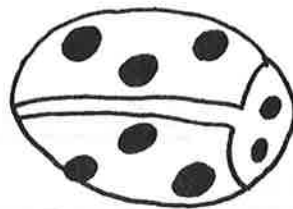
boerderij of dierentuin of een bos maken.

Probeer zelf ook nieuwe dieren te bedenken. Fantasiedieren kunnen natuurlijk heel mooi versierd worden.



Dit hier links is een uil. De ogen zijn ronde platte steentjes, die je heel mooi met allerlei kleurtjes kunt beschilderen.

Rechts zie je een lieveheersbeestje. Zijn lijfje is rood. De stippen zijn zwart.



Er zijn nog veel meer dingen die je met stenen kunt doen.

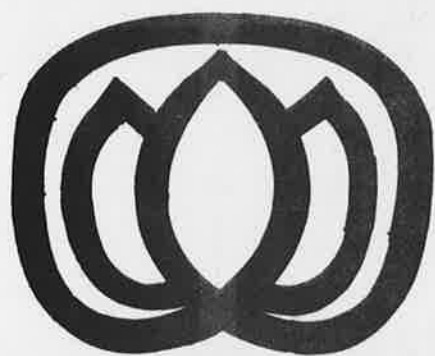
Stop je mooie stenen, die je buiten hebt gevonden, maar eens in een pot water. Gewoon om naar te kijken; de kleuren zijn zo vaak veel mooier.

De volgende keer wil^{ik} weer iets laten zien dat je kunt doen met dingen die je buiten kunt vinden.

Kijk daarom nu alvast of je mooie bladeren vindt en droog die tussen oude kranten en een paar dikke boeken.

Werk ze!

Karin



agenda

Zondag 11 sept. SPAARNWOUDE/HOUTRAK, vanaf informatiecentrum Crayenstein, Machineweg, 14.00 u.
HAARLEMMERMEERSE BOS, Hoofddorp, vanaf ingang aan de IJweg, 14.00 uur.

Woensdag, 21 sept. THIJSSE'S HOF, contactavond, onderwerp: "Vruchten en zaden van bomen en struiken", vanaf 19.30 uur.

Zondag 25 sept. CAPRERA (Openluchttheater Bloemendaal), THEMADAG "Herfstverschijnselen", expositie, wandelingen van 10.30 tot 16.00 uur.

Zaterdag 8 okt. KONINGSHOF, Duinlustweg, Overveen, open dag van Natuurmonumenten, IVN werkt met bekende praatpalensysteem van 10.30 tot 16.00 u.

Maandag 17 okt. THIJSSE'S HOF, contactavond, onderwerp "Schimmels, paddestoelen en dieren, vraatsporen, insecten", vanaf 19.30 uur.

Zondag 23 okt. ELSWOUT, paddestoelendag, expositie, causerie, wandelingen, vanaf 10.30 tot 16.00.

Zondag 30 okt. BLOEMENDAALSE BOS, wandeling vanaf het Pannekoekenhuisje, Mollaan, 10.00 uur.
LEYDUIN, VINKENDUIN, WOESTDUIN, wandeling vanaf parkeerterrein Leyweg (dus NIET bij klaphek over het spoor), 14.00 uur.

Dinsdag 15 nov. THIJSSE'S HOF, contactavond, onderwerp "Alles van het strand, dood of levend", 19.30 u.

Zondag 20 nov. KENNEMERDUINEN, ingang Bleek en Berg aan de Bergweg, Bloemendaal, najaarswandeling, 14.00 uur.

Dinsdag 13 dec. Feestelijke sluiting gidsencursus (nader bericht volgt), 20.00 uur.

Zondag 18 dec. KENNEMERDUINEN, ingang Bleek en Berg, Bergweg, Bloemendaal, winterwandeling, 14.00 uur.

IVN

